

Onnistuneen verkkokoulutuksen rakentaminen vaatii uutta ajattelua ja moniammatillista osaamista

Pekonen Ellna ja Hyvönen Anne-Marli, sosiaalityön lehtori ja Rantamäki Oona, Monimuotopedagogiikan asiantuntija, Savonia-ammattikorkeakoulu

Savonia-ammattikorkeakoulussa aloitettiin vuoden 2024 alussa sosionomikoulutus, jota toteutetaan kokonaan verkkovälitteisesti käytännön harjoitteluja lukuun ottamatta. Toteutus on Savonian ensimmäinen, sillä aiemmin sosionomikoulutus on järjestetty päivä- ja monimuotototeutuksina. Verkkokoulutus on kysyttyä, ja se on otettu erinomaisesti vastaan. Koulutuksen kysynnästä kertoo hakijaryntäys, sillä hakijoita koulutukseen oli yhteensä 2341 henkilöä. Ensimmäisiä hakijoita oli 841, sisältäen sosionomi (AMK) rikosseuraamusalan. Koulutuksen aloitti 78 opiskelijaa.

Sosionomikoulutuksen pedagoginen lähtökohhta on sosiokonstruktivistisessä oppimiskäsityksessä ja integratiivisessa pedagogiikassa. Sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan opiskelija nähdään aktiivisena ja omatoimisena tiedonhakijana, kriittisenä arvioijana sekä tiedonrakentajana. Oppiminen nähdään sosiaalisen prosessinä, jossa yksilölliset käsitykset ja ymmärrys kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Artikkelissa kuvaamme verkkokoulutuksen kehittämisprosessia ja pohdimme, miten edellä mainittuja taitoja voidaan saavuttaa täysin verkossa toteutuneella koulutuksella.

Yhteisöllinen opiskelu mahdollistuu sosionomiverkkokoulutuksessa

Koulutuksen suunnittelu- ja rakentamisvaiheissa tiedostimme, että sosiokonstruktivistisen pedagogiikan yhdistäminen verkkopedagogiikkaan vaatii verkossa toimimisen mahdollisuuksien ja pedagogisten käytäntöjen huolellista tarkastelua. Verkkopedagogiikkaan yhdistetään helposti oppijan itsenäinen ja aktiivinen rooli, mutta myös ihmisten välisen aidon vuorovaikutuksen vähyys, yksinäisyys ja pintaoppiminen. Yhteisöllisyyden ja merkityksellisyyden tunteet ovat kuitenkin keskeisiä toimintaa ohjaavia tekijöitä, kun tarkastellaan itseohjautuvuutta ja motivaatiota (ks. Ryan, R. M., & Deci, E. L., 2000).

Yhteisölliseen verkkopedagogiikkaan kuuluvat oleellisesti digisosaalisuus, vuorovaikutus ja dialogisuus. Dialogi- ja vuorovaikutusosaaminen ovat myös sosionomitutkimuksen keskeisiä kompetensseja (SOAMK, 2023). Yhteisöllisyys ja aito yhteistoiminta vaativat ryhmäytymistä ja tunnetta ryhmään kuulumisesta. Opintojen alkuvaiheessa opettajan tarjoama ohjaus ja fasilointi ovat erityisen tärkeässä roolissa verkko-oppimisyhteisöjen muodostumiseksi. Opettaja luo opiskelijoille puitteet, joissa he pääsevät tutustumaan, ryhmäytymään ja sosialisoitumaan verkko-oppimisyhteisöön. (ks. Salmon, G., 2022; Bharadwaj, P. ym., 2023.) Sosionomikoulutuksen alkuvaiheessa on panostettu erityisesti perehtymiseen, ryhmäytymiseen, yhdessä tekemiseen ja digisosaalisuuden edistämiseen. Ohjattu tutustumisen ja tiimiytyminen on aloitettu heti kahden ensimmäisen orientaatiopäivän aikana. Yhteisöllisyyden ja rikkaan verkkokeskustelukulttuurin luomiseksi opetusta on toteutettu työpari- ja tiimityömenetelmiä hyödyntäen. Verkkopedagogiikan tilanteissa toinen opettajista on ohjannut opetustilannetta ja ollut äänessä, kun vastaavasti toinen on työskennellyt aktiivisesti kirjoittaen keskustelualueelle ja käyttäen reaktioita.

Verkko-oppimisyhteisön toimivuutta tukevia tekijöitä ovat verkko-yhteisöön sosialisointuminen ja yhteisen tavoitteen jakaminen (Salmon, G., 2022). Normien ja sääntöjen luominen on tärkeä osa verkko-oppimisyhteisön rakentamista. Opettajan tulee tarjota opiskelijoille ennakkoivasti tilanteita, joissa he voivat omaksua yhteisön normit, muodostaa sosiaalisia rakenteita ja löytää paikkansa osana ryhmää. (Slagter van Tryon, P.J., & Bishop, M.J., 2009, 307-309.) Sosionomiopiskelijoiden kanssa on heti alussa keskusteltu aidon läsnäolokulttuurin luomisesta ja sen merkityksestä. Läsnä oleva, vuorovaikutuksellinen ja yhteisöllinen verkko-oppiminen edellyttää, että opiskelijoilla on rauhallinen ja turvallinen työskentelytila. Olemme sopineet yhteisesti esimerkiksi kameroiden ja mikrofonien auki pitämisestä silloin, kun niitä tarvitaan.

Opiskelijoille on tehty myös selväksi, että edellyttämme heiltä sitoutumista verkko-opiskeluun ja aktiiviseen tiimityöskentelyyn (ks. Bharadwaj, P. ym., 2023).

Yhteisön toimintaa tukevien normien, sääntöjen ja vuorovaikutussuhteiden rakentumisen tukemiseksi olemme muodostaneet 12 pientiimiä, joihin jokaiseen kuuluu 6–7 opiskelijaa. Pientiin jäsenet tulevat toimimaan yhdessä koko koulutuksen ajan. Pientiimit ovat laatineet koulutuksen alussa omat tiimisopimukset. Sopimukseen on kirjattu tiimin tavoitteet, keskinäiset viestintäkanavat ja puuttumismalli mahdollisia ristiriitatilanteita varten sekä kolme keskeistä opiskelua, tiimiturvallisuutta ja motivaatiota tukevaa sääntöä. Sopimusta työstäessään tiimit ovat sopineet myös siitä, miten he tukevat toisiaan opinnoissa ja millä keinoin läsnäoloa toteutetaan keskinäisissä verkkotapaamisissa. Osana tiimisopimusta opiskelijat ovat myös brändänneet pientiininsä tuottamalla sille kuvan ja sloganin. Pientiimitapaamisia yhdessä tuutoropettajien kanssa on lukukausittain ja näissä ohjaustapaamisissa tarkastellaan ja arvioidaan pientiinien tiimisopimusta sekä keskustellaan tiimityöskentelystä.

Sosionomikoulutuksessa laadukas vuorovaikutus on tärkeässä roolissa sekä ammatillisen kasvun että verkko-opiskelun näkökulmasta. Vuorovaikutteisuus ei kuitenkaan synny itseksensä ja olemme sisällyttäneet vuorovaikutussuunnittelun osaksi opetuksen suunnittelua. Sosionomikoulutukseen kuuluu sekä reaaliaikaisia ja osallistavia verkko-opetustilanteita että itsenäistä tai ryhmässä tapahtuvaa vuorovaikutteista verkotyöskentelyä. Muun muassa näin pyrimme tukemaan opiskelijoiden vuorovaikutustaitojen vahvistumista. Erilaisten persoonallisuuksien ja oppimistyylien vuoksi olemme nähneet tärkeäksi tarjota myös mahdollisuuksia ryhmäkeskusteluihin pienemmissä ryhmissä. Opettajat ovat esimerkiksi hyödyntäneet pientiimirakennetta opintojaksoillaan sekä osana verkkotapaamisia. Opetuksessa on jätetty tarkoituksella tilaa myös spontaaneille keskusteluille. Nämä ratkaisut ovat edistäneet avoimen ja yhteisöllisen ilmapiirin turvallista ja erilaiset yksilöt huomioivaa rakentumista.

Olemme havainneet oppimistehtävien tarjoaman mahdollisuuden edistää yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta. Andersonin ja Garrisonin verkko-oppimisen vuorovaikutustyyppimallin

(1998) mukaan syvän ja merkityksellisen oppimisen osapuolia ovat oppijat, opettajat sekä oppimisympäristöön luotu sisältö. Osa ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta voidaan korvata oppimisympäristön ja oppijan välisellä vuorovaikutuksella oppimiskokemuksen kärsimättä, kunhan vuorovaikutus on oppimisen kannalta riittävän laadukasta (Anderson, T., 2003). Sosionomikoulutuksessa on hyödynnetty runsaasti osallistavia ja aktiivisia digitaalisia sovelluksia sekä itsenäisen opiskelun että verkkotapaamisen aikana. Aktiivisessa käytössä ovat olleet esimerkiksi HP5-tehtävät, Zoomin pienryhmätilat, Padlet ja Mentimeter. Ensimmäiseksi varsinaiseksi oppimistehtäväksi valitsimme tutustumistehtävän, jossa opiskelijat esittelivät videolla itsensä ja opiskeluodotuksensa, tutustuivat muiden esittelyvideoihin sekä kirjoittivat tervehdyksen opiskelijakaverille. Videotuotokset olivat varsin moninaisia ja niiden avulla syntyi yhteisöllinen ja innostunut oppimiskokemus. Opiskelijat ovat jatkaneet itseensä ja opiskelijakaveriinsa tutustumista tekemällä 16personalities-testin ja reflektomalla yhdessä testin tuloksia.

Verkossa opiskeleva tarvitsee moninaista tukea

Verkko-opetuksen oppimisympäristöissä opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen kulmakiviä ovat käytettävyys, ajallinen välittömyys ja synkronisuus. Nämä vaativat muun muassa verkkoympäristöjen helppokäyttöisyyden ja saavutettavuuden huomiointia sekä digitaalisten ympäristöjen ja laitteiden käytön tukea. (Hehir, E., ym., 2021, 6540-6545). Sosionomikoulutuksen kehittämistyössä olemme kiinnittäneet erityistä huomiota oppimisympäristöjen käyttäjäystävällisyyteen sekä varanneet aikaa opiskelijoille oppimisympäristöihin tutustumiseen. Uusien työkalujen käyttöä on opastettu ja ohjeistettu sitä mukaa, kun niitä on käytetty ensimmäistä kertaa.

Olemme asettaneet tavoitteeksi, että opiskelijat saavat laadukasta perehdytystä ja ohjausta koko opintojensa ajan. Suunnitelmallinen vuorovaikutustilanteiden ja -mahdollisuuksien tarjoaminen sekä vuorovaikutuksen laadun ohjaaminen ovat keskeisessä osassa merkityksellistä ja laadukasta oppimista ja opetusta (Garrison, D., & Cleveland-Innes, M., 2005, 145). Edellä kuvatun ohjauksen lisäksi opiskelijoita ja pientimejä tue-

taan tuutoroinnin ja opinto-ohjauksen keinoin. Jokaiselle opiskelijalle on nimetty opettajatuutori, jonka kanssa opiskelija käy hops-keskustelut. Opiskelijat valmistautuvat hops-keskusteluun täyttämällä verkossa hops-kompassin. Savonian hops-kompassi on uusi opinto- ja uraohjauksen työväline, joka jäsentää keskustelua ja tuo niihin tasalaatuisuutta. Työväline on kehitetty Tulevaisuuden työkykyhankkeessa (2023), jonka tavoitteita ovat opiskeluhyvinvointia tukevien pedagogisten menetelmien kehittäminen sekä hyvinvoiva digitaalinen opiskelija. Kompassi koostaa tietoturvalliseen paikkaan opiskelijan kirjoittamia asioita elämäntilanteestaan, opintoihin vaikuttavista tekijöistä ja urasuunnitelmista.

Näemme vertaistuen merkityksen yhtenä keskeisenä opiskelijoiden tukimuotona. Pieniimi-malli on osoittautunut hyväksi ratkaisuksi, sillä se on tukenut digisosaalisuuden kehittymistä ja vertaistukikanavien muodostumista. Olemme saaneet opiskelijoilta hyvää palautetta oman pieniimin tuttuudesta ja vuorovaikutuksen helppoudesta. Palautteen mukaan opiskelijat ovat kokeneet olevansa tärkeä osa tiimiä ja tiimiltä saadun vertaistuen merkitys on koettu suurena, erityisesti opintojen etenemisen kannalta. Olemme kannustaneet opiskelijoita myös opettajasta riippumattomaan vuorovaikutukseen esimerkiksi kartoittamalla opiskelijoiden kotipaikkakunnat. Koska opiskelijat sijoittuvat maantieteellisesti ympäri Suomen aina Helsingistä Pelloon, tämä yhdessä toteutettu kartoitus helpottaa esimerkiksi vapaaehtoisten opiskelijoiden keskinäisten lähitapaamisten sopimista. Keskustelut ja moninaiset vuorovaikutusmuodot ovat merkityksellisiä tekijöitä yhteyksien muodostumiselle ja osallisuuden vahvistumiselle (esim. Hehir, E., ym., 2021, 6540-6545).

Opiskelijatuutoreilla eli zutoreilla on ollut merkittävä rooli yhteisöllisyyden rakentajina, vertaistuen tarjoajina ja kokemusasiantuntijoina opintojen alkuvaiheessa. Neljä opiskelijatuuturia on tarjonnut tärkeää tukea opiskelutarkeen. He ovat tukeneet tiimiytymistä ja vastailleet moniin opiskelijoita askarruttaviin kysymyksiin. Zutoritunneilla on käyty keskustelua muun muassa ajankäytön hallinnasta, verkossa työskentelystä, opiskelumenetelmistä ja yhteydenpitokanavista. Erityisesti alussa zutorit rauhoittelivat ja muistuttelivat uusia opiskelijoita, että kaikkea ei tarvitse tietää ensimmäisinä päivinä ja viikkoina.

Koulutuksen kehittämisprosessi: ei vanhalla tavalla uutta, vaan uudella tavalla uutta

Koulutuksen kehittämisprosessi on vaatinut laaja-alaista taustoitusta ja tiedonkeruuta. Tietoa on koostettu muilta ammattikorkeakouluilta saaduista sosionomiverkkokoulutuskokemuksista sekä opiskelijoilta kerätystä ja analysoidusta aineistosta. Koottu tieto on ohjannut kehittämisprosessia, jossa olemme tietoisesti tarkastelleet opettajan työtä ja valittuja opetusmenetelmiä uusin silmin. Verkkokoulutuksen pedagoginen suunnittelu- ja kehittämistyö on vienyt paljon aikaa ja vaatinut yhteistyötä.

Digitaalista oppimista tarkastellessa Time for Class -tutkimuksessa (Bharadwaj, P., ym., 2023) on todettu yhdeksi opiskelijoiden sitoutumista edistävaksi tekijäksi pedagogiset valinnat. Näihin valintoihin kuuluvat esimerkiksi toteutuksen selkeä muotoilu ja oppimistavoitteiden selkeä kuvaaminen, opiskelijoiden aktivointi ja kannustaminen vastuunottoon omasta oppimisesta, taitojen harjoittelu sekä yhteisöllisten ja opiskelijoiden osallisuuden tunnetta tukevat oppimisympäristöt. Verkkototeutuksessa osallistavaa opetusta on vähemmän verrattuna monimuoto- ja päivätoetuksiin, jolloin opiskelijoiden itsenäistä työskentelyä on vastaavasti enemmän. Verkkokoulutus vaatii kattavaa pedagogista suunnittelua ja luovuutta, jotta toteutus on laadukas, ja tukee osaamistavoitteiden saavuttamista. Opettajan työ painottuu tällöin enemmän koulutuksen suunnittelu- ja rakentamisvaiheeseen kuin opetuksen toteuttamiseen.

Sosionomikoulutuksen kehittämistyössä olemme hyödyntäneet oppimismuotoiluajattelua. Keskeisimpiä tavoitteitamme on ollut oppimisen oppijalähtöisyyttä kehittäminen. Oppijalähtöisyys on yksi eurooppalaisen korkeakoulutuksen ESG-laatusstandardeista (ESG, 2015, 12). Oppimismuotoilulla tarkoitetaan verkko-opetuksen järjestelmällistä ja oppijakeskeistä suunnittelua, jonka tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen oppijakokemus (Huhtanen, A., 2019, 4). Sosionomikoulutuksen suunnittelussa olemme hyödyntäneet lukukausisuunnittelutyökalua ja pedagogista käsikirjoitusta, joka toimii opintojaksojen tavoitteiden, sisältöjen, opetusmenetelmien ja arvioinnin linjakkuuden varmistamisessa sekä oppimiseen käytettävän työmäärän arvioinnissa (vrt. eAMK, 2021). Savonia-ammattikorkeakoulussa kehitetty pedagogisen käsi-

kirjoituksen työkalu on edistänyt koulutusta kehittävän henkilöstön välistä yhteistyötä, kun olemme tehneet suunnittelutyötä yhtenäisellä tavalla ja yhteisillä alustoilla.

Oppijakeskeisyys ja oppimiskokemukseen panostava opetus vaatii opetushenkilöstöltä digitaalista osaamista ja myös opetusosaamisen kehittämistä (ESG, 2015, 13-14; Redecker, C., 2017, 13; Timonen, P., & Lundbom, P., 2023). Euroopalaisten opettajan digitaalisten kompetenssien viitekehyksen mukaan opettajan keskeisiin digitaalisiin taitoihin kuuluu kyky hyödyntää digitaalisia teknologioita opetuksessaan ja tukea opiskelijoiden taitojen kehittymistä (Redecker, C., 2017, 15). Näiden taitojen omaksumista tulee tukea koulutusorganisaatioissa. Sosionomitutkimuksen kehittämisessä verkkototeutukseksi Savonian opetushenkilöstölle on tarjottu monenlaista tukea. Savonian digipeda-tiimi on osallistunut aktiivisesti yhteiseen kehittämistyöhön auttamalla verkkototeutuksen digipedagogisessa suunnittelussa. Näin myös opetushenkilöstön osaaminen on vahvistunut kehittämisprosessin aikana. Kun erilaiset näkökulmat ja moninainen osaaminen kohtaavat eri osapuolten kesken, pääsevät organisaation digipedagoginen osaaminen ja käytännöt leviämään tehokkaasti. Sosionomikoulutuksen verkkototeutuksen kehitystyö on osaltaan edistänyt myös digiosaamista ja oppijalähtöisiä digipedagogisia käytäntöjä myös verkkototeutuksen ulkopuolella.

Mitä on opittu ja kulinka jatketaan?

Koulutusta on kehitetty sloganilla: Ei vanhalta tavalla uutta, vaan uudella tavalla uutta. Sosionomikoulutuksen pedagogisen lähtökohdan toteuttamiseksi sekä digisosaalisuuden, yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen vahvistamiseksi kehittämistyö on vaatinut uutta ajattelua, kokeiluintoa, moniammatillista osaamista ja uusia pedagogisia ratkaisuja. Tärkein havainto koulutuksen tässä vaiheessa on se, että sosionomiopiskelijoiden opinnot ovat päässeet hyvään vauhtiin ja opiskelijat kokevat olevansa osa sosionomiryhmää sekä Savonian korkeakoulu yhteisöä.

Vaikka olemme tehneet jo paljon ja Savonian sosionomiverkkokoulutuksen toimintamalli on käytössä, on kehittämistyötä vielä edessä. Tulomme keräämään opiskelijoilta ja opettajilta aineistoa ohjauksellisesta tuesta, pientimimallisista sekä sosiaalialan osaamisen vahvistumisesta

suhteessa sosionomien kompetensseihin. Tulosten pohjalta tulemme tekemään lukukausianalyysin, jonka tuloksia hyödynnetään sosionomikoulutuksen, ja laajemminkin koko Savonian pedagogisessa kehittämistyössä.

Lähteet

- Anderson, T., 2003. Getting the Mix Right Again: An Updated and Theoretical Rationale for Interaction. *The International Review of Research In Open and Distributed Learning*, 4(2). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v4i2.149>, 19.2.2024.
- Bharadwaj, P., Shaw, C., Nejame, L., Martin, S., Janson, N., & Fox, K., 2023. Time for Class. Bridging student and faculty perspectives on digital learning. Tyton Partners. https://tytonpartners.com/app/uploads/2023/06/Time-for-Class-2023-Report_Final.pdf 31.1.2024
- Redecker, C., 2017. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107466>, 17.4.2024.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L., 2000. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>, 16.2.2024.
- eAMK, 2021. Diglohjauksen laatukriteerit. <https://aoe.fi/#/materiaali/119>, 26.2.2024.
- ESG, 2015. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Bryssel, Belgia. https://www.eqar.eu/assets/uploads/2018/04/ESG_2015.pdf, 19.2.2024.
- Garrison, D., & Cleveland-Innes, M., 2005. Facilitating Cognitive Presence in Online Learning: Interaction Is Not Enough. *The American Journal of Distance Education*, 19, 133-148. https://doi.org/10.1207/s15389286ajde1903_2, 19.2.2024.
- Hehir, E., Zeller, M., Luckhurst, J., & Chandler, T., 2021. Developing student connectedness under remote learning using digital resources: A systematic review. *Education and Information Technologies*, 26, 6531-6548. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10577-1>, 19.2.2024.
- Huhtanen, A., 2019. Verkkopöytäkirja - Käytännön työkaluja laadukkaaseen verkko-opinnoille. V 1.4.1. Aalto-yliopisto. <https://fitech.io/app/uploads/2019/09/Verkkopöytäkirja-v-1.4.1-web.pdf>, 19.2.2024.

- Nielsen, J., 2006. The 90-9-1 Rule for Participation Inequality In Social Media and Online Communities. <https://www.nngroup.com/articles/participation-inequality/>, 19.2.2024.
- Salmon, G., 2022. Webinar: The Five-Stage Model: Looking Back, Looking Forward.
Saataavilla: <https://aqueduto.com/resources/events/webinar-the-five-stage-model-looking-back-looking-forward/>, 19.2.2024.
- Slagter van Tryon, P. J., & Bishop, M.J., 2009. Theoretical Foundations for Enhancing Social Connectedness In Online Learning Environments. Distance Education, 30, 291-315. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01587910903236312>, 19.2.2024.
- SOAMK, 2023. Sosionomi amk-tutkinnon kompetenssit. Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>, 25.2.2024
- Timonen, P., & Lundbom, P., 2023. Yhteisöllisen verkkopedagogiikan suositukset verkkotutkintoihin. <https://www.thinglink.com/card/1649810307322740739>, 25.2.2024